

Tadeusz Ochendusko

Stowarzyszenie Elektryków Polskich, Rzeszów

WŁADYSŁAW ŻŁOBICKI – PEDAGOG, URZĘDNIK OŚWIATOWY, ELEKTRYK

WŁADYSŁAW ŻŁOBICKI – AN EDUCATOR, AN EDUCATION OFFICER, AN ELECTRICIAN

Streszczenie: Niniejsza publikacja przybliży biografię Władysława Żłobickiego – okresy jego pracy w: II Gimnazjum we Lwowie, Gimnazjum w Podgórzu, Gimnazjum św. Anny w Krakowie, Prywatnym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim im. Franciszka Preisendanza w Krakowie, I Wyższej Szkole Realnej w Krakowie, Radzie Szkolnej Krajowej i Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Przedstawia jego działalność jako pedagoga, urzędnika, naukowca i popularyzatora wiedzy, m.in. tej związanej z elektrycznością.

Abstract: The publication outlines the biography of Władysław Żłobicki. It includes the periods of his work in the 2nd Junior High School in Lviv, Junior High School in Podgórze, St. Anne's Junior High School in Cracow, the Francis Preisendanz Female Private Teachers' Seminar in Cracow, the 1st Realschule in Cracow, the National School Council, the Ministry of Religious Denominations and Public Enlightenment. It presents his activity as an educator, an office worker, a scientist and a popularizer of knowledge, including the one connected with electricity.

Słowa kluczowe: Władysław Żłobicki, II Gimnazjum we Lwowie, Gimnazjum w Podgórzu, Gimnazjum św. Anny w Krakowie, Prywatne Seminarium Nauczycielskie Żeńskie im. Franciszka Preisendanza w Krakowie, I Wyższa Szkoła Realna w Krakowie, Rada Szkolna Krajowa, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, badania nad elektrycznością i ich popularyzacja.

Keywords: Władysław Żłobicki, the 2nd Junior High School in Lviv, Junior High School in Podgórze, St. Anne's Junior High School in Cracow, the Francis Preisendanz Female Private Teachers' Seminar in Cracow, the 1st Realschule in Cracow, the National School Council, the Ministry of Religious Denominations and Public Enlightenment, research into electricity and its popularization.

Nauka szkolna i studia

Władysław Żłobicki, syn Jana, urodził się 23 IV 1880 r. we wsi Biała koło Tarnopola w rodzinie rzymskokatolickiej¹⁷⁴. Ojciec jego był kierownikiem miejscowej jednoklasowej szkoły. Żłobicki rozpoczął edukację w 1886 r. w Białej, a kontynuował ją w Szkole Ludowej Pospolitej Etatowej Męskiej w Tarnopolu¹⁷⁵. Dorastał w środowisku wielokulturowym. W 1880 r. wśród ponad 108 tys. mieszkańców powiatu tarnopolskiego, którzy podczas spisu

podali język, w którym rozmawiają, ludność mówiąca po polsku stanowiła 29,13%, po rusku – 58,76%, w jidysz bądź po niemiecku – 12,07%, a pozostali 0,04%. Natomiast wśród prawie 26 tys. mieszkańców Tarnopola Polaków było 30,71%, Rusinów – 23,38%, Żydów i Niemców razem – 45,70%, a pozostałych – 0,21%. Podobnie wyglądała sytuacja wśród młodzieży szkolnej¹⁷⁶.

W latach 1891/92 – 1898/99 Władysław Żłobicki uczęszczał do Gimnazjum w Tarnopolu,

¹⁷⁴ H. Kopia, *Spis nauczycieli szkół średnich w Galicji oraz Polskiego Gimnazjum w Cieszynie na podstawie nadesłanych tabel konskrypcyjnych*, Lwów 1909, s. 77; M. Janelli, J. Piątek, *Kalendarzyk profesorski Tow. Naucz. Szkół Wyższych na rok 1913*, Lwów 1913, s. 154.

¹⁷⁵ *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim* (dalej używam: *Szematyzm...*) na rok 1887, s. 422-423, 1888, s. 422-423.

¹⁷⁶ Krzysztof Zamorski, *Informator statystyczny do dziejów społeczno-gospodarczych Galicji: ludność Galicji w latach 1857-1910*, Kraków – Warszawa 1989, s. 95; T. Ochendusko, W. Pietryka, *Szkoły średnie w Tarnopolu w latach 1820-1918 /w:/ Sprawozdanie Dyrekcji* (dalej używam: *Spr. Dyr.*) *I Liceum Ogólnokształcącego* (dalej używam: *I LO*) im. ks. St. Konarskiego w Rzeszowie za r. szk. 2014/2015, Rzeszów 2015, s. 6-7.

kończąc z wyróżnieniem klasy: I, VI, VII i VIII. Jego zainteresowania do przedmiotów matematyczno-przyrodniczych kształtowali m.in.: na lekcjach historii natury (zawierającej treści z fizyki) znany botanik i algolog Roman Gutwiński, a na zajęciach z matematyki i fizyki – dr Jan Ralski (autor podręczników) i Konrad Rafałowski. Żłobicki z wyróżnieniem zdał maturę i 8 VIII 1899 r. otrzymał świadectwo dojrzałości¹⁷⁷. W latach 1899 – 1903 studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego. Szczególną aktywność przejawiał na zajęciach prowadzonych przez prof. Mariana Smoluchowskiego – pioniera fizyki statystycznej, alpinistę i taternika¹⁷⁸. Kontakt z kolegami z czasów gimnazjalnych utrzymywał działając w Związku Akademików z Tarnopola. Był członkiem zwyczajnym Czytelni Akademickiej, aktywnie pracując w kole matematyczno-fizycznym. Swoje przemyślenia prezentował podczas odczytów. Jeden z nich – *Początki wiedzy o elektryczności* – adresowany był do młodzieży gimnazjalnej¹⁷⁹.

Zastępca nauczyciela w II Gimnazjum we Lwowie

Po studiach od września 1903 do czerwca 1905 r. pracował jako asystent fizyki na Uniwersytecie Lwowskim. Należał do Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. Wraz z kolegą z czasów gimnazjalnych i uniwersyteckich Stanisławem Kossowskim, w 1903 r. włączył się w prace mające na celu utworzenie Polskiego Muzeum Szkolnego we Lwowie. Przez kilkanaście lat, aż do I wojny światowej, był członkiem Zarządu tego stowarzyszenia¹⁸⁰. Sta-

rał się łączyć działalność naukową z dydaktyczną. 3 IX 1903 r. Rada Szkolna Krajowa powierzyła mu stanowisko zastępcy nauczyciela (suplenta) w II Gimnazjum we Lwowie. W szkole tej było 13 zespołów klasowych, w których nauczało 24 nauczycieli, a językiem wykładowym był niemiecki. Żłobicki uzyskał zgodę władz szkolnych na zniżkę godzin do połowy etatu. Przez dwa lata poznawał specyfikę szkoły średniej, która w założeniu przeznaczona była dla dzieci urzędników niemieckich oraz chłopców, którzy w przyszłości chcieli mieć większe szanse na robienie kariery w urzędach austriackich na terenie całego państwa. 57% młodzieży posługiwało się w domu językiem polskim, 28% – jidysz i niemieckim, a 17% – ruskim.

Po pierwszym roku pracy Żłobicki wyniki swoich badań i przemyśleń zamieścił w 58-stronicowym artykule *Über die Theorien der galvanischen Elemente*, zamieszczonym w sprawozdaniu szkolnym II Gimnazjum. W publikacji krótko przedstawił rozwój badań nad ogniwami galwanicznymi od początku XVIII wieku, ich aktualny stan oraz przydatność dla różnych dziedzin życia, na przykład dla medycyny. Następnie w przystępny sposób opisał: obliczanie siły elektromotorycznej ogniwa; ogniwa, w których dochodzi do powstania siły elektromagnetycznej na skutek różnicy stężeń; ogniwa, w których siła elektromagnetyczna powstaje dzięki różnej szybkości migracji jonów; ogniwa, w których siła elektromagnetyczna uzyskiwana jest na skutek różnicy temperatur lub zmian chemicznych oraz zawarł ogólne spostrzeżenia na temat ogniw elektrycznych¹⁸¹.

10 X 1904 r. zdał egzamin nauczycielski z matematyki i fizyki przed Cesarsko Królewską Naukową Komisją Egzaminacyjną dla Kandydatów Stanu Nauczycielskiego przy Uniwersytecie Lwowskim. Do końca roku szkolnego 1904/05, pracując jako egzaminowany zastępca nauczyciela, oczekiwał na zwolnienie się posady nauczyciela w jakiejś szkole średniej, która zapewniłaby mu dwukrotnie wyższe wynagrodzenie niż w czasach suplentury i znacznie wyższe niż asystenta na uczelni.

¹⁷⁷ Spr. Dyr. Gimnazjum (dalej używam: Gimn.) w Tarnopolu za r. szk. 1892, Tarnopol 1892, s. 44, 1897, Tarnopol 1897, s. 56, 77, 1898, Tarnopol 1898, s. 28, 55, 1899, Tarnopol 1899, s. 65, 80.

¹⁷⁸ W. Żłobicki, *Ś.p. Marian Smoluchowski (Wspomnienie pośmiertne)*, Szkoła Polska. Dwutygodnik Pedagogiczny, R. II (1917), nr 29, s. 15–17.

¹⁷⁹ Spr. Czytelni Akademickiej we Lwowie za rok administracyjny 1903/04, Lwów 1904, s. 82.

¹⁸⁰ *Dziesięciolecie Polskiego Muzeum Szkolnego we Lwowie 1903 – 1913*, Muzeum 1913, t. I, z. 5, s. 798–799; A. Głowacka, *Z dziejów Polskiego Muzeum Szkolnego*, Zeszyty Naukowe Uniw. A. Mickiewicza w Poznaniu, 1966, Biblioteka 6/61, s. 17; T. Ochenduszkowski, *Leksykon kadry kierowniczej gimnazjów galicyjskich w okresie autonomii*, Rzeszów 2015, s. 60.

¹⁸¹ W. Żłobicki, *Über die Theorien der galvanischen Elemente (O teorii ogniw galwanicznych) /w:/ Jahrebericht des k.k. Zweiten Obergymnasiums in Lemberg für das Schuljahr 1904*, Lwów 1904, s. 3 – 61.

Nauczyciel w Gimnazjum w Podgórzu

19 VI 1905 r. Minister Wyznań i Oświaty w Wiedniu mianował go nauczycielem zwyczajnym w Gimnazjum w Podgórzu koło Krakowa. Przez kolejne dwa lata Żłobicki, nauczając matematyki i fizyki oraz opiekując się pracownią fizyczną, poznał specyfikę placówki, zatrudniającej 26 pedagogów stałych. Uczyli oni w 14 zespołach klasowych, w których Polacy stanowili 70% uczniów, a Żydzi 30%¹⁸². Tutaj także już po pierwszym roku, Żłobicki opublikował w sprawozdaniu szkolnym artykuł *O instalacjach prądu elektrycznego w celach wykładowych*. Artykuł ten miał niewątpliwie praktyczne znaczenie dla współczesnych. Autor, odwołując się do kilkunastoletnich doświadczeń opiekunów pracowni fizycznych, objaśniał, jak najlepiej i najpraktyczniej urządzić instalacje prądu elektrycznego w szkołach średnich, w szczególności w salach przeznaczonych do nauki fizyki. Opisał zalety i wady rozwiązań zastosowanych przez różne szkoły. Po rozpatrzeniu zalet i wad instalacji przy użyciu akumulatorów, transformatora wirującego i wstawiania oporów, uznał, że najlepsza jest ta ostatnia, gdyż jest najwygodniejsza i najprostsza. Autor artykułu przeanalizował, jak przy instalacji oporowej można otrzymać prądy o różnym natężeniu oraz, wprowadziwszy zasadnicze wzory na podstawie prawa Ohma i Kirchoffa, wykazał, kiedy bardziej praktycznie jest użyć takiego połączenia, aby przyrząd był włączony w jedno pasmo zamknięte z oporem, a kiedy lepiej jest użyć rozgałęzienia. Po opisaniu najczęściej stosowanej tablicy rozdzielczej podzielił się uwagami wypływającymi z doświadczeń robionych na instalacji w gimnazjum podgórskim. Wykład swój wzbogacił o szkice, a wnioski udowodnił obliczeniami¹⁸³.

Żłobicki posiadał dar prezentowania wiedzy w przystępny i ciekawy sposób. Przekazywane treści popierał przykładami z codziennego ży-

¹⁸² *Spr. Dyr. Gimn. w Podgórzu za r. szk. 1906*, Kraków 1906, s. 23, 26, 59-60, 1907, Kraków 1907, s. 38.

¹⁸³ W. Żłobicki, *O instalacjach prądu elektrycznego w celach wykładowych* /w:/ *Spr. Dyr. Gimn. w Podgórzu za r. szk. 1906*, Kraków 1906, s. 3-21; K. Strutyński, *W. Żłobicki, O instalacjach...* (recenzja), Muzeum, 1906, t. II, z. 4, s. 383-384; *Odpowiedź W. Żłobickiego na recenzję*, Muzeum, 1907, t. I, z. 1, s. 100-101.

cia, a tam gdzie to możliwe, szkicami i rysunkami. Takie właśnie zalety miała jego książka przeznaczona dla młodzieży *Wiek pary i elektryczności* wydana nakładem Macierzy Polskiej w 1906 r. W publikacji wiedza, którą uznać można za encyklopedyczną, przeplatana była opisem prostych doświadczeń, które podsuwały czytelnikowi oczywiste wnioski. Rozdział pierwszy poświęcony był parze, a drugi elektryczności. Część drugą można uznać za podręcznik do elektryczności i jej zastosowania w codziennym życiu. Autor w obrazowy sposób informował m.in. o pomiarach natężenia prądu, sile elektromotorycznej i oporu oraz o akumulatorach. Opisał też powstawanie piorunów, właściwości prądu i jego zastosowanie w różnych urządzeniach¹⁸⁴.

Pracując w Gimnazjum w Podgórzu Żłobicki utrzymywał kontakty z Akademią Umiejętności, a w Zakładzie Fizyki Uniwersytetu Jagiellońskiego prowadził badania nad napięciem powierzchniowym oraz nad wpływem radu na przewodnictwo elektryczne roztworów koloidalnych. Ich wyniki opublikował w dwóch artykułach zamieszczonych w 1906 i 1907 r. w „Rozprawach AU”¹⁸⁵. Należał do grupy krakowskich uczonych, którzy korespondencyjnie wymieniali opinie i doświadczenia z Marią Skłodowską-Curie¹⁸⁶.

Profesor w krakowskich szkołach średnich

30 VII 1907 r. Minister Wyznań i Oświaty w Wiedniu, wyróżniając dobrze zapowiadającego się nauczyciela, przeniósł go do najstarszej szkoły średniej w Galicji – Gimnazjum św. Anny w Krakowie. Liczyła ona 16 zespołów klasowych. Wszyscy uczniowie deklarowali, że ich językiem domowym jest polski, a blisko 20% z nich była wyznania

¹⁸⁴ W. Żłobicki, *Wiek pary i elektryczności*, Lwów 1906; B. Duchowicz, *W. Żłobicki, Wiek pary...* (recenzja), Muzeum, 1907, t.1, z. 2, s. 197-198; *Przewodnik Oświatowy*. Organ TSL, Kraków 1907, t. VII, s. 60.

¹⁸⁵ W. Żłobicki, *Pomiary napięcia powierzchniowego metodą małych baniek*, *Rozprawy Akademii Umiejętności*, 1906, 46 A, s. 181-232; W. Żłobicki, *Wpływ radu na przewodnictwo elektryczne roztworów koloidalnych*, *Rozprawy AU*, 1907, 7A, s. 153 – 166.

¹⁸⁶ A. Rafalska-Łasocha, *Maria Skłodowska-Curie i jej kontakty ze środowiskiem krakowskim*, Kraków 2015, s. 162.

mojżeszowego. Spośród 33 pedagogów kilkunastu współpracowało z uniwersytetami bądź z towarzystwami naukowymi. Żłobicki uczył tam matematyki i fizyki, a ponadto w latach 1907/08 – 1908/09 kierował nauką fizyki. Sprawował także opiekę nad praktykantami. 17 XII 1908 r. uzyskał stabilizację w zawodzie i tytuł profesora¹⁸⁷. Aktywnie działał w oddziale krakowskim Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, w latach 1907-09 był współpracownikiem wydawanego przez to stowarzyszenie organu prasowego „Muzeum”. Wymieniał poglądy z cenionym matematykiem i fizykiem Kazimierzem Strutyńskim. Zrecenzował też książkę dr. Leo Graetza *Elektryczność, teoria i zastosowanie*. Scharakteryzował dziewięć rozdziałów publikacji. Podkreślił, że jest napisana w przystępny sposób i zachęca do studiowania. Uznał, że jej najsłabszą stroną jest rozdział piąty, opowiadający o maszynach elektrycznych wytwarzających prąd na dużą skalę, gdyż – „kto ma jakąś wiedzę w tym temacie, niewiele się dowie, a dla tego, kto jej nie posiada, tekst jest za trudny”. Zwrócił też uwagę, że tłumacz zmienił tytuł, a powinien on brzmieć *Krótki zarys nauki o elektryczności*¹⁸⁸.

Żłobicki współpracował także z Towarzystwem Pedagogicznym. Na wniosek tej organizacji Rada Szkolna Krajowa rozporządzeniem z 5 X 1910 r. zmniejszyła mu liczbę godzin do 8, względnie do 10, i wyraziła zgodę na objęcie kierownictwa w Prywatnym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim im. Franciszka Preisendanza w Krakowie na Groblach. Seminarium to składało się z czterech kursów, a zajęcia z dziewczętami prowadziło 20 nauczycieli. Żłobicki kierował tą placówką przez 11 miesięcy, koncentrując się na sprawach urzędowych, utrzymaniu lokalu oraz uzyskaniu koncesji na kolejny rok¹⁸⁹. Sprawy administracyjne i dydaktyczne nie pozwoliły mu na kontynuowanie badań naukowych.

¹⁸⁷ *Spr. Dyr. Gimn. św. Anny w Krakowie za r. szk. 1908*, Kraków 1908, s. 34, 72-73, 76, 1909, Kraków 1909, s. 34, 1910, Kraków 1910, s. 58, 90.

¹⁸⁸ *Wykaz współpracowników „Muzeum” w latach 1885 – 1924*, Muzeum, 1925, z. 1-2, s. 134; W. Żłobicki, *Graetz L. dr Elektryczność, teoria i zastosowanie (recenzja)*, Muzeum, 1908, t. I, z. 3, s. 364-367.

¹⁸⁹ *Spr. Dyr. Gimn. św. Anny w Krakowie za r. szk. 1911*, Kraków 1911, s. 18, 51.

Służba w Radzie Szkolnej Krajowej i Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

Zdobyte doświadczenia w pracy z nauczycielami i młodzieżą w różnych szkołach i w różnych środowiskach ułatwiły Żłobickiemu awans. 6 VII 1911 r. rozporządzeniem Prezydium Rady Szkolnej Krajowej został przydzielony do służby w RSK. Znalazł się w gronie 9 inspektorów i profesorów skierowanych do biur. Do jego codziennych obowiązków należało przyjmowanie informacji i raportów napływających od dyrektorów i kierowników szkół, sporządzanie na ich podstawie zestawień, formułowanie wniosków, przygotowywanie materiałów pomocniczych na posiedzenia Rady i jej sekcji, a także wykonywanie czynności zleconych przez prezydenta RSK, wiceprezydenta, prezydium oraz przewodniczących sekcji. Z pracy biurowej wywiązywał się wzorowo, a dowodem tego jest fakt, że Prezydium RSK przedłużyło mu trzykrotnie przydział służbowy na kolejne lata szkolne. 20 VIII 1913 r. otrzymał VIII rangę służbową¹⁹⁰. Pracę urzędnika umiejętnie łączył z działalnością pedagogiczną. W 1913 r. wydał dla uczniów 220 stronicowy podręcznik *Wiadomości z fizyki*. Nie ma w nim ani jednej strony, na której tekst nie byłby wzbogacony rycinami, grafami, wykresami bądź tabelami. Najobszerniejszy jest rozdział czwarty poświęcony elektryczności. Autor przedstawił w nim m.in. historię badań nad elektrycznością, wyłożył podstawowe prawa z nią związane, opisał przełomowe odkrycia, właściwości prądu i jego zastosowanie w praktyce. Zaprezentował niektóre urządzenia, m.in. dzwonek elektryczny, telegraf Morse'a, induktor, telefon, mikrofon i wyjaśnił zasady ich działania¹⁹¹. Jesienią 1913 r. Rada Szkolna Krajowa wpisała publikację na listę książek dozwolonych, przeznaczonych dla uczniów klas trzecich i czwartych gimnazjów i szkół realnych¹⁹². Podręcznik wznawiany był kilkanaście

¹⁹⁰ *Spr. Dyr. Gimn. św. Anny w Krakowie za r. szk. 1912*, Kraków 1912, s. 28, 58, 1913, Kraków 1913, s. 18, 1914, Kraków 1914, s. 35, 39; *Szematyzm... 1912*, s. 69-70; T. Ochenduszek, *Rada Szkolna Krajowa we Lwowie /w:/ Spr. Dyr. I LO w Rzeszowie za r. szk. 2013/14*, Rzeszów 2014, s. 8-14.

¹⁹¹ W. Żłobicki, *Wiadomości z fizyki*, Lwów 1913.

¹⁹² Książka Żłobickiego zastąpiła wcześniej używany podręcznik Józefa Soleskiego – *Wykład nauki fizyki*.

razy (pod tytułem pierwotnym lub zmodyfikowanym – *Wiadomości z fizyki dla III i IV klasy szkół średnich*). Był obowiązkową pomocą w szkołach realnych do początku lat dwudziestych XX wieku, tj. do czasu ich przekształcenia w gimnazja, a w gimnazjach do reformy Janusza Jędrzejewicza w 1932 r.¹⁹³

Po wybuchu I wojny światowej z powodu inwazji wojsk rosyjskich wraz z innymi pracownikami RSK ewakuował się na zachód do Krynicy i do Białej. Podczas gorączki ewakuacyjnej uczestniczył w podejmowaniu prowizorycznych decyzji dotyczących doraźnego organizowania zajęć na terenach nieokupowanych. Gdy wojska niemiecko-austriackie odzyskały prawie całą Galicję, wraz z większością pracowników Rady powrócił do Lwowa. Okazało się, że długoletni dyrektor tamtejszej I Szkoły Realnej Jan Dziurzyński otrzymał urlop. RSK poleciła Władysławowi Żłobickiemu udać się do tego zakładu i objąć funkcję kierownika. W nadzwyczajnych warunkach wynikających z toczących się na wschód od Lwowa działań militarnych, oprócz codziennych czynności administracyjno-pedagogicznych, ważnym jego zadaniem było organizowanie egzaminów klasyfikacyjnych i matur wojennych dla uczniów przed ich wcieleniem do armii oraz dla rannych i będących na krótkich urlopiach¹⁹⁴.

W 1915 r. obszar Królestwa Polskiego dostał się pod okupację niemiecką i austriacką. Zaborcy, chcąc uzyskać poparcie ludności, przystąpili do polonizacji szkolnictwa na tym obszarze. Siedzibą okupacyjnych władz austriackich został Lublin, gdzie przy generał gubernatorze (Erichu von Dillerze, a później Karlu von Kuku) zaczęto tworzyć urząd do zarządzania oświatą. Do pracy w nim Austriacy potrzebowali pedagogów z doświadczeniem administracyjnym i pedagogicznym. 4 VII 1916 r. rozporządzeniem austriackiego MWiO na życzenie c.k. Naczelnego Komendy Armii Władysław Żłobicki został przydzielony do służby w Referacie Szkolnym c.k. Wojskowego Generalnego

Gubernatorstwa w Lublinie. Wraz z innymi pracownikami koordynował proces wznawiania nauki w szkołach oraz usuwania skutków zaniechań i wieloletniej rusyfikacji. Na bazie tego Referatu ukształtowały się później władze oświatowe niepodległej Polski.

Kierując się potrzebami wojny cesarze Niemiec i Austro-Węgieł wydali Akt 5 listopada 1916 r. obiecując utworzenie Królestwa Polskiego związanego z tymi państwami sojuszem. Wykorzystując powstające możliwości w styczniu 1917 r. Polacy utworzyli Tymczasową Radę Stanu (traktowaną jako namiastka parlamentu) i bardzo energicznie zajęli się przygotowaniem ustaw oświatowych. W grupie doradców opiniujących projekty znalazł się między innymi Władysław Żłobicki. Został on inspektorem szkolnym i przeniósł się z Lublina do Warszawy¹⁹⁵. Wkrótce potem przy Radzie Stanu powstał Wydział Wykonawczy i jego departamenty (odpowiedniki ministerstw) oraz podległe im struktury. Żłobicki został szefem, powstałej na bazie lubelskiego Referatu Szkolnego, Sekcji w Departamencie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W styczniu i lutym 1918 r. Departament przekształcił się w Ministerstwo WRiOP, a Żłobicki, na mocy decyzji ministra Antoniego Ponikowskiego, pozostał na dotychczasowym stanowisku¹⁹⁶.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w listopadzie 1918 r. Sekcja przekształciła się w Departament. Minister WRiOP w rządzie Jędrzeja Moraczewskiego Ksawery Prauss powołał Żłobickiego do pracy w Ministerstwie na stanowisko dyrektora I Departamentu – Szkolnictwa Ogólnokształcącego. Kolejni ministrowie także powierzali mu tę funkcję. Zdarzało się, że z ich upoważnienia podpisywał publikowane w dziennikach urzędowych resortu okólniki. Dyrektorowi Żłobickiemu w 1921 r. podlegało sześć wydziałów: Wychowania Przedszkolnego, Szkolnictwa Powszechnego, Szkolnictwa Średniego, Seminariów, Oświaty Pozaszkolnej i Wydawnictw. Później, po reor-

¹⁹³ *Dziennik Urzędowy c.k. Rady Szkolnej Krajowej w Galicji*, R. VIII (1913), nr 13 s. 268, 270, 297; *dzienniki z lat kolejnych*; Muzeum, 1913, t. II, z. 5, s. 729; sprawozdania szkolne szkół średnich, w których zawarte były wykazy książek, z których korzystają uczniowie.

¹⁹⁴ *Spr. Dyr. Gimn. św. Anny w Krakowie za r. szk. 1915*, Kraków 1915, s. 39, *1916*, Kraków 1916, s. 37; *Spr. Dyr. Wyższej Szk. Realnej w Krakowie za l. szk. 1914/15 i 1915/16*.

¹⁹⁵ S. Kieniewicz, *Historia Polski 1795 – 1918*, Warszawa 1983, s. 528; *Spr. Dyr. Gimn. św. Anny w Krakowie za r. szk. 1917*, Kraków 1917, s. 10.

¹⁹⁶ Z. Zagórowski, *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych*. Rocznik II, Warszawa – Lwów 1926, s. 41-42; *1918 – 1938 (Refleksje)*, Przegląd Pedagogiczny, 1938, nr 23, s. 334.

ganizacjach, ich nazwy uległy modyfikacji. Wśród jego podwładnych znaleźli się doświadczeni pedagodzy, m.in. Marian Reiter, Michał Siwak i Marian Falski, a wśród współpracowników – szef Departamentu II Zygmunt Zagórowski¹⁹⁷. Od listopada 1918 do lata 1922 r. ważnym zadaniem Żłobickiego była pomoc władzom wojewódzkim w doborze osób do pracy w kuratoriach i organizacji wydziałów kuratorskich. Inne zadania to ustalanie treści programowych i podręczników, zestawu książek dopuszczonych do bibliotek szkolnych oraz zajmowanie stanowiska w sprawie rozwiązań doraźnych proponowanych przez kuratoria. Lata następne to praca nad ujednoczeniem szkolnictwa w całej Polsce, zmniejszaniem dysproporcji pomiędzy regionami, kształceniem nauczycieli, ich doksztalcaniem, przekwalifikowywaniem oraz rozwiązywanie spraw bieżących. W latach 1926 – 1929 szef Departamentu I wchodził w skład ministerialnej Komisji Dyscyplinarnej dla Pełniących Służbę w b. Zaborze Rosyjskim Funkcjonariuszy Państwowych¹⁹⁸. W 1930 r. Ministerstwo WRiOP opublikowało jego książkę *Potrzeby szkolnictwa powszechnego i ich finansowanie przez samorządy i państwo w najbliższej przyszłości*.

W 1932 r. Żłobicki włączył się w prace nad wdrażaniem reformy oświatowej, tzw. jędrzejewiczowskiej. Czynił to zarówno jako urzędnik, jak i pedagog. Zmiana struktury szkół i programów wywołała zapotrzebowanie na nowe pomoce dydaktyczne. Żłobicki, wraz z młodszym kolegą z czasów gimnazjalnych Karolem Adwentowskim, wydali podręczniki: *Wiadomości z fizyki i chemii: dla klasy V szkół powszechnych cz. I* (1933), *Przyroda martwa dla klasy VI szkół powszechnych* (1935), *Podręcznik do nauki o przyrodzie martwej dla klasy VI szkół powszechnych drugiego stopnia: kurs A* (1938), *Podręcznik do nauki o przyrodzie martwej dla klasy VI szkół powszechnych trzeciego stopnia* (1938), natomiast z K. Adwentowskim i Delfiną Gayówną – *Podręcznik do nauki o przyrodzie żywej i martwej dla klasy VI szkoły powszechnej*¹⁹⁹. Z książek tych korzystała młodzież do końca lat 40. XX wieku.

Władysław Żłobicki kierował Departamentem I Ministerstwa WRiOP w latach 20. i 30. 2 V 1923 r. został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski²⁰⁰. Zmarł 15 X 1942 r. w Warszawie. Pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim. Był nie tylko nauczycielem i urzędnikiem oświatowym, ale także naukowcem i popularyzatorem wiedzy. W galicyjskich gimnazjach i szkołach realnych uczniowie poznawali zjawiska elektryczne na lekcjach fizyki. Ranga tego przedmiotu była wtedy znacznie mniejsza niż języków klasycznych, języka polskiego, historii czy matematyki (przez pewien czas fizyka nie była nawet oddzielnym przedmiotem, stanowiąc dział historii naturalnej). Dla większości nauczycieli fizyka była kierunkiem pobocznym, z którego zdawali egzamin nauczycielski, a kierunkiem głównym – historia natury. Jeżeli kierunkiem głównym były matematyka i fizyka, to ten drugi przedmiot uznawany był za mniej ważny. Nie należy się dziwić, że pedagogów pasjonujących się fizyką nie było zbyt wielu, a tych którzy fascynowali się elektrycznością, zaledwie kilku: Kasper Brzostowicz, Wincenty Frank, Józef Miczyński, Bazyli Sanat i Władysław Żłobicki²⁰¹. Ten ostatni prowadził badania nad elektrycznością i popularyzował je, dlatego bez wątpienia należy go uznać za „elektryka”.

Literatura

- [1]. Błahut A., Ochenduszek T., *Kasper Brzostowicz – pedagog, dyrektor szkoły, elektryk /w:/ Maszyny elektryczne. Zeszyty Problemowe*, 112/4/2016, s. 13-18.
- [2]. Duchowicz B., *W. Żłobicki, Wiek pary... (recenzja)*, Muzeum, 1907, t.1, z. 2, s. 197-198.
- [3]. *Dziennik Urzędowy c.k. Rady Szkolnej Krajowej w Galicji*, R. VIII (1913), nr 13: *Wykaz książek w gimnazjach z polskim językiem wykładowym*, s. 263 – 280 i w *szkołach realnych z polskim jęz. wykład.*, s. 292 – 303.
- [4]. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa WRiOP*, R. IX (1926), nr 12(174).
- [5]. *Dziesięciolecie Polskiego Muzeum Szkolnego we Lwowie 1903 – 1913*, Muzeum 1913, t. I, z. 5, s. 746 - 827.

¹⁹⁷ Z. Zagórowski, *Spis...*, s. 43, 45, 47.

¹⁹⁸ *Dziennik Urzędowy Ministerstwa WRiOP*, 1926, nr 12(174), poz. 155.

¹⁹⁹ Wymienione książki znajdują się w różnych bibliotekach na terenie Polski i w zbiorach prywatnych.

²⁰⁰ *Order Odrodzenia Polski. Trzechlecie Pierwszej Kapituły 1921 – 1924*, Warszawa 1926, s. 22.

²⁰¹ A. Błahut, T. Ochenduszek, *Kasper Brzostowicz – pedagog, dyrektor szkoły, elektryk /w:/ Maszyny elektryczne. Zeszyty problemowe*, 112/4/2016, s. 14-15.

- [6]. Głowacka A., *Z dziejów Polskiego Muzeum Szkolnego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu, 1966, Biblioteka 6/61.
- [7]. Janelli M., Piątek J., *Kalendarzyk profesorski Tow. Naucz. Szkół Wyższych na rok 1913*, Lwów 1913.
- [8]. Kieniewicz S., *Historia Polski 1795 – 1918*, Warszawa 1983.
- [9]. Kopia H., *Spis nauczycieli szkół średnich w Galicji oraz Polskiego Gimnazjum w Cieszynie na podstawie nadesłanych tabel konskrypcyjnych*, Lwów 1909.
- [10]. Muzeum, 1913, t. II, z. 5.
- [11]. Ochenduszek T., *Leksykon kadry kierowniczej gimnazjów galicyjskich w okresie autonomii*, Rzeszów 2015.
- [12]. Ochenduszek T., *Rada Szkolna Krajowa we Lwowie /w:/ Sprawozdanie Dyrekcji I Liceum Ogólnokształcącego im. ks. St. Konarskiego w Rzeszowie za r. szk. 2013/14*, Rzeszów 2014, s. 5-26.
- [13]. Ochenduszek T., W. Pietryka, *Szkoły średnie w Tarnopolu w latach 1820-1918 /w:/ Sprawozdanie Dyrekcji I Liceum Ogólnokształcącego im. ks. St. Konarskiego w Rzeszowie za r. szk. 2014/2015*, Rzeszów 2015, s. 5-17.
- [14]. *Order Odrodzenia Polski. Trzechlecie Pierwszej Kapituły 1921 – 1924*, Warszawa 1926.
- [15]. Przewodnik Oświatowy. Organ TSL, Kraków 1907, t. VI.
- [16]. Rafalska-Łasocha A., *Maria Skłodowska-Curie i jej kontakty ze środowiskiem krakowskim*, Kraków 2015.
- [17]. *Sprawozdania Dyrekcji Gimnazjum św. Anny w Krakowie za lata szk. 1908 - 1917*.
- [18]. *Sprawozdania Dyrekcji Gimnazjum w Podgórzu za lata szk. 1906 i 1907*.
- [19]. *Sprawozdania Dyrekcji Wyższej Szk. Realnej w Krakowie za lata szk. 1914/15 i 1915/16*.
- [20]. *Sprawozdania. Dyrekcji Gimnazjum w Tarnopolu za lata szk. 1892, 1897, 1898*.
- [21]. *Sprawozdanie Czytelni Akademickiej we Lwowie za rok administracyjny 1903/04*, Lwów 1904.
- [22]. Strutyński K., W. Żłobicki, *O instalacjach...* (recenzja), Muzeum, 1906, t. II, z. 4, s. 383-384
- [23]. *Szematyzmy Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim na lata 1887 i 1912*.
- [24]. *1918 – 1938 (Refleksje)*, Przegląd Pedagogiczny, 1938, nr 23, s. 333 – 339.
- [25]. *Wykaz współpracowników „Muzeum” w latach 1885 – 1924*, Muzeum, 1925, z. 1-2, s. 115 – 134.
- [26]. Zagórowski Z., *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych*, Rocznik II, Warszawa – Lwów 1926.
- [27]. Zamorski K., *Informator statystyczny do dziejów społeczno-gospodarczych Galicji: ludność Galicji w latach 1857-1910*, Kraków – Warszawa 1989.
- [28]. Żłobicki W., *Graetz L. dr Elektryczność, teoria i zastosowanie (recenzja)*, Muzeum, 1908, t. I, z. 3, s. 364-367.
- [29]. Żłobicki W., *O instalacjach prądu elektrycznego w celach wykładowych /w:/ Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum. w Podgórzu za r. szk. 1906*, Kraków 1906, s. 3-21.
- [30]. Żłobicki W., *Odpowiedź na recenzję*, Muzeum, 1907, t. I, z. 1, s. 100-101.
- [31]. Żłobicki W., *Pomiary napięcia powierzchniowego metodą małych baniek*, Rozprawy Akademii Umiejętności, 1906, 46 A, s. 181-232.
- [32]. Żłobicki W., *Potrzeby szkolnictwa powszechnego i ich finansowanie przez samorządy i państwo w najbliższej przyszłości*, Warszawa 1930.
- [33]. Żłobicki W., *Ś.p. Marian Smoluchowski (Wspomnienie pośmiertne)*, Szkoła Polska. Dwutygodnik Pedagogiczny, R. II (1917), nr 29, s. 15-17.
- [34]. Żłobicki W., *Über die Theorien der galvanischen Elemente (O teorii ogniw galwanicznych) /w:/ Jahrebericht des k.k. Zweiten Obergymnasiums in Lemberg für das Schuljahr 1904*, Lwów 1904, s. 3 – 61.
- [35]. Żłobicki W., *Wiadomości z fizyki*, Lwów 1913.
- [36]. Żłobicki W., *Wiek pary i elektryczności*, Lwów 1906.
- [37]. Żłobicki W., *Wpływ radu na przewodnictwo elektryczne roztworów koloidalnych*, Rozprawy Akademii Umiejętności, 1907, 7A, s. 153 – 166.